

Aan de slag

Na het eerste denkwerk kan men daadwerkelijk aan de slag met het opzetten en uitvoeren van activiteiten voor kinderen en ouders. In dit deel treft u voorbeelden aan van instrumenten en werkwijzen die in de Zuid-Hollandse praktijk in diverse brede scholen gebruikt worden.

HOOFDSTUK 9 PARTICIPATIE

Voorbeeld 1 Kom-op-een-idee spel

PJ Partners heeft een spel ontwikkeld om kinderen mee te laten denken bij het opzetten van activiteiten in hun wijk.

Kom-Op-een-Idee-Spel

Het spel bestaat uit verschillende fases:

- *Inleiding*
De begeleider vertelt waarom dit spel gespeeld gaat worden en wat er van de kinderen verwacht wordt. Er wordt een uitleg van het spel gegeven.
- *Onderzoek en overleg*
Om de kinderen te prikkelen krijgen ze verschillende opdrachten in groepsverband, die betrekking hebben op hun hobby's en vrijetijdsbesteding, over de veiligheid van de wijk en de voorzieningen in de wijk.
Na deze opdrachten gaan de kinderen hun ideeën voor de Brede school op grote flappen schrijven. Individueel mogen ze daarna uit alle ideeën een sticker plakken achter het idee dat zij het leukst vinden.
- *Overleg en onderhandelen*
Klassikaal worden de meest bestickerde ideeën (top 3's) besproken. Vervolgens worden de Top 3 ideeën van verschillende thema's klassikaal uitgewerkt, waarbij de kinderen aangeven wat ze precies willen, wie daarbij betrokken zijn en wat zij zelf kunnen doen om het idee te verwezenlijken. Na afloop wordt het ingevulde werkmateriaal verzameld door de begeleider.
- *Beslissingen nemen*
Het materiaal van de leerlingen en de begeleiders van alle groepen wordt verwerkt. Op basis daarvan wordt een advies uitgebracht aan het coördinatieteam van de betreffende Brede school. Zij kunnen de uitkomsten terugkoppelen met de leerlingen en hun activiteitenprogramma aansluiten bij de wensen van de kinderen.

PJ Partners geeft instructie, verzorgt het materiaal, verwerkt de gegevens en brengt het advies uit. Desgewenst kan een medewerker van PJ Partners als spelbegeleider optreden.

Bron: PJ Partners

Voorbeeld 2 Ouderkamer

In diverse gemeenten zijn tijdens het provinciale Brede schoolproject ouderkamers opgezet. Hieronder volgt een korte beschrijving van de ouderkamer en een artikel in het blad TooN/SpeZiaal, waarin de ervaring van vijf jaar ouderkamer in Zwijndrecht wordt weergegeven.

Ouderkamer

Een goede mogelijkheid om contact te leggen, vertrouwen te winnen en ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie langzaam uit te bouwen, is een ouderkamer.

Een ouderkamer is een ruimte, liefst binnen school, waar ouders koffie kunnen drinken en elkaar ontmoeten. Gastvrouwen¹, die wat betreft taal en cultuur dichtbij de ouders staan, heten de ouders welkom, maken een praatje en vangen signalen op van vragen die ouders hebben. Regelmatig worden themabijeenkomsten en cursussen georganiseerd over opvoedkundige onderwerpen en schoolse zaken. Ook kunnen cursussen worden aangeboden die de ontwikkeling van ouders zelf ten goede komen. Vanuit het contact dat met ouders ontstaat wordt duidelijk met welke vragen ouders zitten en waar hun belangstelling ligt. Indien gewenst kunnen trainingen aangeboden worden om deel te nemen aan bijvoorbeeld een medezeggenschapsraad.

Visie

Uitgangspunten

De uitgangspunten voor het opzetten van een ouderkamer zijn:

- Ouders vervullen een essentiële rol in de ontwikkeling van hun kinderen.
- Elke ouder wil het beste voor zijn kind en is daarom gemotiveerd zich in te zetten voor zijn ontwikkeling.
- Ondersteuning bij het opvoedproces en betrokkenheid van ouders bij het leerproces van hun kinderen, stimuleert de ontwikkeling van de kinderen.
- Ontwikkeling van vaardigheden bij ouders zelf, zoals bijvoorbeeld het beheersen van de Nederlandse taal en het omgaan met computers stelt ouders in staat hun kinderen beter te begeleiden.
- De behoeften, vragen en problemen van ouders zelf vormen het uitgangspunt voor het aanbod op bovengenoemde gebieden.

Een ouderkamer is met name geschikt voor een Brede school die zich inzet om onderwijskansen van kinderen te vergroten. We denken dan aan scholen met veel kinderen uit gezinnen met een lage SES-factor (sociaal-economische status). Ouders die zelf weinig opleiding hebben, weten vaak niet hoe belangrijk hun rol is in het ondersteunen van hun kind in zijn leerproces en hoe zij dat kunnen doen. Gezinnen hebben vaak vragen op meerdere leefgebieden en weten niet altijd de weg naar de juiste voorzieningen. Relatief veel ouders en kinderen zijn van allochtone afkomst. Leerkrachten vinden het moeilijk om juist met deze ouders contact te leggen.

Doel

Het doel van een ouderkamer is een ontmoetingsplaats voor ouders te creëren van waaruit ouderbetrokkenheid kan worden opgezet.

Het doel kan als volgt geformuleerd worden:

1. Het bevorderen van onderwijsondersteunend gedrag door ouders:
 - te ondersteunen in de opvoeding.
 - te betrekken bij schoolse zaken.
 - kansen te bieden zich zelf te ontwikkelen.
2. Het bevorderen van participatie in de wijk, zodat ouders meer gebruik gaan maken van bestaande activiteiten en voorzieningen.

Activiteiten

Soort activiteiten

In de ouderkamer kunnen verschillende soorten activiteiten georganiseerd worden:

- *Themabijeenkomsten*

In de meeste gevallen gaat het om thema's gericht op opvoeding of onderwijs. Veel gehoorde thema's zijn: omgaan met druk gedrag, regels en grenzen stellen, gezonde voeding, lesme-

¹ Omdat in de meeste gevallen de gastouders vrouwen zijn en geen mannen, gebruiken we de term 'gastvrouwen'.

thodes op school, schoolkeuze na de basisschool. Soms wordt een deskundige uitgenodigd om de bijeenkomst te begeleiden, bijvoorbeeld een medewerker van het opvoedbureau of een leerkracht van school. Over andere thema's heeft de coördinator zelf voldoende kennis en vaardigheid.

- *Cursussen*
Een cursus van vier of vijf bijeenkomsten geeft de gelegenheid dieper op een bepaald onderwerp in te gaan. Eén van de bekendste cursussen die in de ouderkamer gegeven worden is Opvoeden: zo!
- *Volwasseneneducatie*
Algemeen wordt aangenomen dat de ontwikkeling van ouders rechtstreekse invloed heeft op de ontwikkeling van kinderen. In dat kader organiseren ouderkamers activiteiten als Nederlandse les of computerles. Soms kan een koppeling gelegd worden met andere sectoren, zoals bijvoorbeeld oudkomersbeleid.
- *Ontspanningsactiviteiten*
Ontspannende activiteiten zoals knutselen, gymmen of koken stellen de ouders vaak erg op prijs. Dit kan een goede manier zijn om met nieuwe ouders in contact te komen of signalen op te vangen van vragen waar ouders mee zitten.

Het draaiboek ouderkamer kunt u downloaden van de website van JSO: www.jso.nl

Ouderkamer verlaagt drempel tussen ouders en school

Als ouders goed in hun vel zitten, kunnen ze hun kinderen ook beter stimuleren en ondersteunen. Deze gedachte staat aan de basis van de zogenaamde 'ouderkamer' in de wijk Kort Ambacht in Zwijndrecht. Het is één van de eerste ouderkamers in Nederland en na de zomer vieren ze het eerste lustrum. Judith de Vries, coördinator van de ouderkamer vertelt over haar ervaringen van de afgelopen vijf jaar.

De ouderkamer van Kort Ambacht is verbonden aan de openbare basisschool De Dolfijn (locatie west) en de christelijke basisschool De Bron in Zwijndrecht. Vijf jaar geleden waren de leerlingen van De Dolfijn voor 90 procent gewichtenleerlingen, bij De Bron lag dat percentage iets lager. "De scholen wilden onderwijsachterstanden bestrijden en besloten daar met de Brede school op in te zetten", vertelt Ria Zijlstra, destijds betrokken bij het opzetten van de ouderkamer. Zij was de procesbegeleider Brede school vanuit JSO in Gouda. "De ene poot van de Brede school bestaat uit naschoolse activiteiten en de andere poot uit ouderbetrokkenheid", zegt Zijlstra. "De ouderkamer is een goede manier om ouderparticipatie te stimuleren. Veel allochtone ouders zijn niet gewend om naar school te komen voor bijvoorbeeld een ouderavond. Leerkrachten denken vervolgens weer dat de ouders geen interesse hebben voor de school van de kinderen. De ouderkamer is heel laagdrempelig, juist voor allochtone vrouwen."

'De ouderkamer is een goede manier om ouderparticipatie te stimuleren'

Ondersteuning

Maar ouderkamers zijn zeker niet alleen voor allochtone ouders bedoeld, benadrukt coördinator Judith de Vries. "De ouderkamers zijn er voor alle ouders, vaak moeders, die meer bij schoolse en opvoedkundige zaken betrokken willen worden. In principe is de voertaal Nederlands. Soms kan een gastouder zich als tolk opwerpen, maar de taal is de gemeenschappelijke factor ook al hebben de ouders verschillende achtergronden", vindt De Vries. "Ik vind het goed om over de culturele grenzen heen te kijken en tips en ervaringen uit te wisselen. Ik merk ook dat ouders met een niet-Nederlandse achtergrond graag in contact willen komen met autochtonen. Het doel is ook dat als ouders meer van school weten, ze beter hun kinderen kunnen begrijpen en stimuleren bij hun schoolcarrière. Het is een ondersteuning bij de opvoeding. Bovendien groeit ook de eigen ontwikkeling van de ouders", aldus De Vries. Twee maal per week komen ouders vrijblijvend in de ouderkamer samen. De Vries: "Vroeger was dat ook echt op school maar door het in- en uitlopen van de ruimte, was het te onrustig voor de leerlingen. Daarom hebben we een vaste ruimte in het buurthuis vlakbij." De ene ochtend praten de ouders over wat hen bezighoudt. De tweede ochtend is er een georganiseerde activiteit. Dat kan een gastspreker zijn maar ook een cursus of uitleg over wat kinderen op school leren.

Goede sfeer

Gemiddeld komen negen ouders naar de ochtenden in de ouderkamer. Altijd worden ze ontvangen door gastouders. Ze spelen een belangrijke rol in het geheel. "We proberen van

diverse nationaliteit een gastouder te hebben. Vaak hebben ze ook een eigen netwerk waardoor ze gemakkelijker andere ouders uitnodigen mee te gaan naar een ochtend. De gastouders worden met zorg uitgekozen. Het is belangrijk dat ze uitstraling hebben en andere mensen kunnen betrekken bij gesprekken”, vertelt De Vries. “Gastouders zorgen voor een goede sfeer onderling en voorkomen dat er geroddeld wordt. Daarnaast worden ze vaak in vertrouwen genomen door andere ouders. Dat is soms best zwaar voor ze. In de training die ze volgen, leren ze dat ze geen hulpverlener zijn. Wel leren ze goed te luisteren en door hun aanwezigheid bij voorlichtingsochtenden zijn ze vaker in staat om te attenderen op verschillende hulpverlenende instanties.”

Voelsprietten

“De gastouders zijn voor mij de voelsprietten in de groep. Zij weten het beste wat er speelt onder de ouders, maar ook in de wijk. Ik kan daar op inspelen met het programma”, legt De Vries uit. “In de afgelopen jaren hebben we heel uiteenlopende dingen gedaan tijdens ochtenden. Een paar voorbeelden zijn: een cursus kinder-EHBO, schoolse zaken als wat is de Cito-toets en wat komt daarna, hoe leer je lezen in groep 3, wat is remedial teaching en wat is adhd? Maar we hebben soms ook sprekers van de GG&GD, de Raad van de Kinderbescherming of de Taalschool. Of we gaan naar de bibliotheek waar ouders voorleestips krijgen. We hebben verschillende ochtend gehad over gezondheid waar bewegen centraal stond. De ouders moesten er ook aan geloven. Ook hebben we streetdance gedaan, maar ook buikdansen, zelfverdediging en tai-chi. Zeer uiteenlopend.”

Zelfvertrouwen

De opbrengsten van de ouderkamer zijn moeilijk meetbaar. “Ik zie dat de ouders uit de ouderkamer elkaar ook op het schoolplein en na schooltijd opzoeken. Vroeger zag je ouders bij elkaar staan met dezelfde culturele achtergrond, dat is nu veel minder. Ook zie je dat bezoekers van de ouderkamer soms uit hun isolement komen. Door de informatie waarmee ze in aanraking komen, voelen ouders zich vaak zekerder. We hopen dat dit zelfvertrouwen ook in de opvoeding terugkomt”, zegt De Vries.

De effecten voor gastouders zijn zeker ook aanwezig. Ze worden bijvoorbeeld steeds vaardiger in het opbouwen van een netwerk, het samenstellen van een programma voor de ouderkamer en het oppikken van signalen van ouders. Voor sommige gastouders betekent werken in een ouderkamer een opstap naar het volgen van een opleiding of het aannemen van een betaalde baan.

Bewindslieden enthousiast

Over de continuering van de ouderkamer maakt De Vries zich toch wat zorgen. Het project werd eerst voor vier jaar uit GOA-gelden gefinancierd, maar die jaren zijn nu om. “Ieder jaar wachten we maar weer af”, zegt ze. Toch is er goede hoop voor de ouderkamers. Minister Rouvoet en staatssecretaris Dijkzma waren eind maart op bezoek bij een van de ouderkamers in Zwijndrecht. De eerste reacties van de bewindslieden waren zeer enthousiast.

Voorbeeld 3 Buddyproject

In Leidschendam-Voorburg is gestart met een 'buddy-project', waarin ouders die goed de weg weten op school gekoppeld worden aan ouders die dat niet weten. De bedoeling is om in de toekomst dit project onder te brengen in de ouderkamer die in het najaar van 2007 van start gaat. Het project kan als volgt omschreven worden:

BUDDYSYSTEEM VOOR OUDERS IN COMBINATIE MET EEN OUDERKAMER

Probleemstelling

Uit onderzoek is gebleken dat ouderbetrokkenheid een positieve invloed heeft op de schoolprestaties en de schoolloopbaan van kinderen. Ouders zijn betrokken bij het onderwijs van hun kind als ze belangstelling tonen voor wat het kind op school doet, als ze hun kind stimuleren om huiswerk te maken en hen daar zo nodig bij helpen, maar ook als ouders op de 10-minutengesprekken komen en met de leerkracht praten over de ontwikkeling van hun kind of meehelpen als lees- of overblijfouder. Een goed samenspel tussen ouders, leerkrachten en leerlingen stimuleren succes op school.

Toch is dit samenspel niet vanzelfsprekend. Sommige ouders weten hun weg in school niet te vinden, weten niet van hen verwacht wordt of hebben schroom om op de leerkrachten af te stappen. Met name allochtone ouders hebben hier moeite mee, omdat de gewoontes in het Nederlandse onderwijs niet altijd overeenkomen met die van hun thuisland.

Leerkrachten bewandelen vaak de gebaande paden. Met sommige ouders kunnen ze moeilijk contact krijgen. Ze realiseren zich echter niet altijd dat dit geen desinteresse hoeft te zijn, maar ook onbekendheid kan zijn. Vaak weten ze niet dat een andere benaderingswijze ouders over de drempel kan helpen om meer betrokken te raken bij de school.

Doelstelling

- Ouders, die in het begin moeite hebben hun weg op school te vinden, zijn meer betrokken bij het onderwijs van hun kinderen;
- Leerkrachten zijn zich bewust van drempels die ouders ondervinden bij ouderbetrokkenheid;
- Er is een ontmoetingsplek waar ouders met elkaar en al dan niet met ondersteuning van een deskundige van gedachten kunnen wisselen over opvoeding en onderwijs;
- Ouders hebben de mogelijkheid nieuwe vaardigheden op te doen door buddyouder te zijn en/of als gastvrouw te functioneren in de ouderkamer.

Doelgroep

- Ouders, die moeite hebben hun weg op school te vinden;
- Ouders die buddyouder en/of gastouder willen zijn;
- Leerkrachten van het basisonderwijs;
- Scholen en andere organisaties die te maken hebben met ouders en onderwijs.

Resultaat

- Meer ouders zijn op actieve wijze betrokken bij het onderwijs van hun kinderen;
- Leerkrachten tonen begrip voor drempels die ouders ondervinden en investeren in het contact met ouders;
- Ouders zijn in staat andere ouders te begeleiden en/of een ouderkamer mee te organiseren;
- Een handleiding waarin de buddymethodiek beschreven staat.

Medewerkers

- Een projectmedewerker, die koppelingen tot stand brengt, buddyouders ondersteunt en signalen vanuit de koppels omzet naar thema's voor de ouderkamer;
- Ouders die als buddy en/of gastouder willen fungeren;
- Leerkrachten en andere betrokkenen, zoals bijvoorbeeld de schoolgerichte maatschappelijk werkers, om namen van te koppelen ouders door te geven.

Werkwijze

1. Leerkrachten en andere betrokkenen geven aan de projectmedewerker door met welke ouders zij moeilijk contact kunnen krijgen. Als het project wat langer draait, stromen nieuw te koppelen ouders in zodra hun kinderen in groep 1 komen.
2. De projectmedewerker werft buddyouders en brengt de koppeling tot stand.
3. De projectmedewerker is beschikbaar voor vragen van (buddy)ouders.

4. Vanuit de koppels worden signalen van vragen van ouders doorgegeven aan de projectmedewerker. Hij/zij krijgt zo een indruk van onderwerpen waar ouders meer over willen weten en kan deze als thema bespreken in een ouderkamer.
5. Na verloop van tijd is koppeling niet meer nodig. Ouders weten dan de weg in school te vinden. Deze ouders kunnen dan eventueel zelf buddyouder worden. Ook kunnen ouders een rol krijgen als gastouder in de ouderkamer.
6. De projectmedewerker organiseert samen met gastouders en in overleg met buddyouders thema's in de ouderkamer.

HOOFDSTUK 10 DE VOOR- EN VROEGSCHOOLSE PERIODE

Voorbeeld 1 Vragenlijst voor keuze VVE-programma

JSO heeft voor de Brede school in Pijnacker een vragenlijst ontwikkeld die gebruikt kan worden om de bestaande visies, werkvormen en aandachtspunten van de peuterspeelzaal en het basis-onderwijs in kaart te brengen.

Vragenlijst: vergelijking huidige werkwijzen peuterspeelzalen en basisscholenscholen ten behoeve van de keuze VVE programma.

Algemeen:

Het gaat om een inventarisatie van de huidige werkwijze. Dit houdt in dat u beschrijft hoe u het NU doet. Waarom doet u de dingen zoals u ze nu doet?

De toekomst, het samenwerken in VVE, dient u hierbij buiten beschouwing te laten, en komt in het laatste onderdeel apart aan de orde.

Graag de antwoorden toelichten, kort uitwerken.

Onderwerp			
Algemeen			
Contactpersoon			
<i>Hoe is de basishouding van leidsters en leerkrachten naar kinderen</i>	Afwachtend	Kindvolgend	Sturend
Visie op kinderen en ontwikkeling / leren van kinderen			
Visie in praktijk			
Programma / onderwijsdoelen			
Keuze onderwijs / pedagogische visie			
Waarden en normen			
Visie op invoeren van (nieuwe) programma's / methodes			
Ontwikkeling van kinderen			
Sociaal emotionele ontwikkeling Persoonlijkheidsontwikkeling Zelfstandigheid en zelfredzaamheid Ontwikkeling van de fantasie	1. Welke manier? Hoe? Speerpunten..... 2. Materialen 3. Methodes		
Motorische ontwikkeling Fijne en grove motoriek Spel en bewegingsonderwijs	1. Welke manier? Hoe? Speerpunten..... 2. Materialen 3. Methodes		
Taal- denkontwikkeling <i>ontluikende geletterdheid en voorbereiding op lezen</i> <i>Plaats van de eigen / moedertaal</i> NT 2 ontwikkeling	1. Welke manier? Hoe? Speerpunten..... 2. Materialen 3. Methodes		
Creatieve ontwikkeling	1. Welke manier? Hoe? Speerpunten..... 2. Materialen 3. Methodes		
Vorbereidend rekenen Ontwikkeling van de waarneming (visueel, ordenen, tast etc) Oriëntatie op ruimte en tijd			

Werken met thema's	
Omgaan met verschillen	
Observatie en registratie	
Observatiemethode	
<i>Werken met toetsen in gr 1 en 2, registratie van de vorderingen</i>	
Zorg kinderen en contact met zorg	
Wat is jullie interne zorgbeleid op school / psz?	
Ouders en overdracht	
<i>Individuele oudercontacten over vorderingen kind</i>	
Ouderbetrokkenheid en ouderparticipatie	
Overdracht psz-school	
Diversen	
<i>Aandacht voor achterstandsbestrijding?</i>	
Begeleiding op de groep Leidster – kind ratio / aantal leerlingen in groep	
Dagindeling / planning / voorbereiding	
Inrichting van de speel en leeromgeving (lokaal / klas)	
Sfeer in de groep Pedagogisch klimaat	
<i>Scholing leidsters / leerkrachten</i>	
Samenwerking	
Hoe werk je intern samen op de school / psz?	
Hoe werk je extern samen (met VVE partners)?	
Wat is jullie visie op samenwerking met andere scholen / psz?	
Toekomst Dit is de enige vraag die over de toekomst gaat	
<i>Wat zijn jullie wensen omtrent inhoudelijke samenwerking en afstemming met de VVE partners</i>	

Voorbeeld 2 Aanpak voor- en vroegschoolse educatie

In het kort weergegeven besteedt de Brede school in Gorinchem op de volgende wijze aandacht aan de voor- en vroegschoolse periode.

Voor- en vroegschoolse educatie

Doel van de voor- en vroegschoolse educatie is het verbeteren van de startcondities, onder meer op het gebied van de Nederlandse taal teneinde de (taal)achterstand in groep 3 van het basisonderwijs te voorkomen.

Het gaat hierbij om:

- De realisatie van deelname van doelgroepkinderen in de leeftijd van 2 tot en met 5 jaar aan gestructureerde programma's voor voor- en vroegschoolse educatie. Dit wordt bereikt door tijdige signalering van achterstanden en door verwijzing van met name consultatiebureaus naar voorschoolse voorzieningen en door het aanbieden van voldoende en goede programma's voor voor- en vroegschoolse educatie.
- De totstandbrenging van samenwerkingsverbanden tussen scholen voor basisonderwijs, peuterspeelzalen en kinderopvangvoorzieningen en consultatiebureaus. Samenwerking met consultatiebureaus gebeurt met het oog op tijdige signalering en voorkoming van achterstand in de ontwikkeling van kinderen.
- Deskundigheidsbevordering van medewerkers van kinderopvangvoorzieningen, peuterspeelzalen en in de onderbouw van het basisonderwijs. Dit gebeurt met het oog op een adequate aanpak van onderwijsachterstanden.

De gemeente Gorinchem streeft ernaar dat in 2006 tenminste 50 % van de doelgroepkinderen deelneemt aan effectieve voor- en vroegschoolse programma's. Als indicator voor de opbrengst geldt dat de afstand in leerprestatie tussen de doelgroepen van het GOA en het landelijk gemiddelde kleiner wordt.

Activiteiten:

- Piramide
- Boekenpret
- Overdrachtsformulier
- Deskundigheidsbevordering
- Consultatiebureau (toeleiding naar peuterspeelzaal)
- Samen Leren (toeleiding naar peuterspeelzaal)

Aandachtspunten:

- Aantal dagdelen peuterspeelzaalbezoek door doelgroepkinderen
- Deskundigheidsbevordering
- Samenwerkingsverbanden (consultatiebureau, peuterspeelzalen/kinderdagverblijven, basisscholen)

Bron: beleidsplan Brede school Gorinchem maart 2003

HOOFDSTUK 11 BREDE SCHOOL EN DAGARRANGEMENTEN

Voorbeeld 1 Checklist dagarrangement

Deze checklist is afkomstig uit de publicatie:

Schreuder, L., M. Valkestijn en F. Hajer (2005)

Dagarrangementen in de brede school. Een samenhangende aanbod van onderwijs, opvang en vrije tijd. Amsterdam: SWP.

We hebben het met toestemming van de auteurs opgenomen in dit handboek

In deze publicatie vindt u

- voorbeelden van dagarrangementen op vijf locaties: zie korte samenvattingen hieronder;
- informatie over tussenschoolse opvang en naschools aanbod; de ontwikkeling van een gezamenlijk pedagogisch klimaat; en een lijst van criteria waaraan goede dagarrangementen moeten voldoen.

De publicatie is te bestellen via www.swpbook.com.

Voor wie?

De coördinator dagarrangement kan deze checklist gebruiken voor zichzelf, in interne besprekingen of voor besprekingen met andere organisaties. In de checklist zijn de belangrijkste *aandachtspunten* uit dit boek opgenomen. Het eerste deel gaat in op de *praktische vormgeving van het aanbod*. Het tweede deel stelt een aantal vragen voor *discussie of evaluatief* onderzoek. De checklist kan dienen als geheugensteuntje: waar moest ik ook al weer op letten?

DEEL 1. VORMGEVEN VAN HET AANBOD

Welke onderdelen bieden we?

- Tussenschoolse opvang/overblijven
- Activiteiten na schooltijd
- Opvang rondom activiteiten
- Vakantieactiviteiten
- Activiteiten tijdens studiedagen school
-
-

Is opvang voor schooltijd nodig?

- Behoeft peilen bij ouders

Welke ruimtes gebruiken we?

- Overblijven
- Activiteiten na schooltijd
- Opvang rondom activiteiten
- Opvang voor schooltijd Vakantieactiviteiten
- Activiteiten tijdens studiedagen school

Als we één accommodatie krijgen:

- Welke partners doen mee
- Overleg vooraf plannen
- Welke doelen hebben we
- Welke ruimtes worden gemeenschappelijk
- Afspraken gebruik ruimtes
- Afspraken beheer

Op welke dagen doen we een naschools aanbod?

- Maandag dinsdag, donderdag (korte middagen)
- Vrijdag
- Woensdag

Wat worden de tijden tussen de middag en in het naschoolse aanbod?

- Lengte middagpauze
- Start dadelijk nadat de les is afgelopen
- Een kwartier nadat de les is afgelopen
- Eindtijd

Welke organisaties werken eraan mee?

- Buitenschoolse opvang
- Sociaal cultureel werk
- Oudercommissie
- Sportclubs
- Creatieve organisaties
- Gemeente
- Peuterspeelzaal
- Kinderdagverblijf
- Bibliotheek
-

Welke samenwerkingscontracten sluiten we?

- Afspraken vastleggen tussen zelfstandige partners
- Inhuren van partners

Hoe regelen we de coördinatie?

- Betrokkenheid gemeente
- Dagarrangement totaal
- Tussenschoolse opvang
- Naschoolse activiteiten
- Buitenschoolse opvang

Wat wordt de overlegstructuur?

- Bijeenkomsten alle medewerkers
- Vaste werkgroepen met omschreven taken
- Informele contacten

Gaan we combifuncties instellen?²

- Functieomschrijving
- Betrokken CAO's

Hoe werken we aan onze gezamenlijke pedagogische visie?

- Wie wordt betrokken in discussie
- Wie schrijft pedagogisch beleidsplan
- Bijscholing, implementatie, evaluatie

Welke financiële afspraken maken we?

- Wat betalen ouders
- Wie betaalt huur aan wie
- Gezamenlijke investeringen
- Doorberekening gezamenlijke kosten
- Overleg met gemeente over inzet subsidies
- Speciale projectsubsidie aanvragen

DEEL 2. DISCUSSIE/ EVALUATIE**Welke doelen bereiken wij met het dagarrangement?**

- Ontwikkeling alle kinderen
- Extra ontwikkeling kinderen met achterstanden

² Zie hiervoor ook de checklist combinatiefuncties in het productenboek, deel 3, Hoofdstuk 6, Voorbeeld 1

- Opvang kinderen werkende ouders
- Voorzieningen voor kinderen bijeenbrengen
- Ouders betrekken bij activiteiten van hun kinderen

Welke voordelen voor de organisaties bereiken wij?

- Meer kinderen
- Gevarieerde samenstelling deelnemersgroep
- Breder perspectief voor medewerkers
- Efficiencyvoordelen
- Gezelligheid in het gebouw

Voldoen wij aan de wensen van werkende ouders voor hun kinderen?

- Goed georganiseerde tussenschoolse opvang
- Rust, spelen en buitenlucht na schooltijd
- Opvang in of vlakbij de school
- Mogelijkheid voor deelname aan lessen of cursussen
- Keuzemogelijkheid voor oudere kinderen
- Extra aandacht voor vermoeidheid van vierjarigen

Voldoen wij aan de kwaliteitskenmerken van een goed dagarrangement?

- Aansluitend op lestijden
- Zelfstandig bereikbaar
- Vervoer geregeld indien nodig
- Continu aanbod in de schoolweken
- Voldoende aanbod door de week heen
- Aanbod in schoolvakanties
- Van 8.00 tot 18.00 uur
- Vervanging bij uitvallen
- Vertrouwde begeleiders voor de kinderen
- Veilige overdracht van kinderen tussen de onderdelen
- Informatieoverdracht over kinderen gedurende de dag
- Leuk en ontspannend
- Zinvol, leerzaam en uitdagend
- Verbinding binnenschools – buitenschools aanbod
- Balans tussen vrij spel en georganiseerde activiteiten
- Planning naschoolse activiteiten van tevoren
- Folder en inschrijvingsmogelijkheden voor ouders
- Voldoende gelegenheid voor vrij spel
- Buitenspelen gegarandeerd
- Voldoende toezicht en voldoende privacy
- Keuzemogelijkheid tussen verschillende soorten activiteiten
- Kinderen betrokken bij programmering

Voldoen wij aan de kenmerken van goede tussen schoolse opvang?

- Coördinatie
- Uitvoering door professionals en vrijwilligers
- Inrichten als vrije tijd van kinderen

Hebben wij een gezamenlijk pedagogisch klimaat?

- Gebaseerd op gemeenschappelijke visie
- Komt tot uiting in sfeer, interactie en regels
- Gedragen en toegepast door alle medewerkers
- Pedagogisch beleidsplan aanwezig en in gebruik

HOOFDSTUK 12 ACTIVITEITEN VOOR KINDEREN

Voorbeeld 1 Uitwerking thema's in activiteiten

Hieronder ziet u twee voorbeelden van hoe brede scholen hun thema's uitwerken in activiteiten.

<i>Thema</i>	<i>Uitwerking in activiteiten</i>
a) Sport en spel	Kennismaken met verschillende sporten, spel, dans
b) Taalstimulering leesbevordering, nieuwe media	Voorlezen, computerles voor ouder en kind
c) Cultuur	Muzieklessen
d) Sociale vaardigheden van kinderen	Kinderparticipatie, kinderraad
e) Opvang	Verbetering van het overblijven

Bron: Brede school Korte Akkeren Gouda

<i>Thema</i>	<i>Enkele voorbeelden van activiteiten Periode september 2001- augustus 2002</i>
a) Sport en spel	Koersbal voor ouderen, peutergym, skaten, streetdance, zaalvoetbal
b) Kunst en cultuur	Atelier voor volwassenen, spelen met muziek, kleuterballet
c) Recreatie en ontmoeting	Bridge, filmavonden, kinderdisco, straatavonden
d) Educatie	Cursus weerbaarheid, zelfverdediging, Pestproject, vandalismeweek
e) Participatie en inspraak	Klussenavond, straatspeeldag, inrichten speelvoorzieningen
f) Voorlichting, informatie en dienstverlening	Haltproject, wijkwinkel, informatieavonden, Project: wat wil je later worden?

Bron: Brede school de Waterpoort Barendrecht

Voorbeeld 2 Matrix

Een matrix is een manier om overzicht te krijgen over de activiteiten voor kinderen. We geven er enkele weer.

<i>Thema</i>	<i>Leeftijd / groepen op school</i>			
	<i>Gr 1-2</i>	<i>Gr 3-4</i>	<i>Gr 5-6</i>	<i>Gr 7-8</i>
a) Taal en communicatie				
b) Sport en spel				
c) Computers				
d) Techniek				
e) Kunstzinnige vorming				
f) De wijk				
g) Huiswerkbegeleiding				

Bron: Brede school Zwijndrecht

<i>Thema</i>	<i>Leeftijd</i>			
	<i>2-4 jaar</i>	<i>4-6 jaar</i>	<i>7-9 jaar</i>	<i>10-12 jaar</i>
a) Sport en spel				
b) Kunst en cultuur				
c) Recreatie				
d) Educatie				
e) Participatie en ontmoeting				
f) Voorlichting, informatie, dienstverlening				

Bron: Brede school Pijnacker

Een voorbeeld van een activiteitenaanbod van 20 weken (2001)

<i>Activiteit</i>	<i>Leeftijdsgroep</i>
a) Spelen met muziek	Groep 1 en 2
b) Orff instrumentarium	Groep 3 t/m 5
c) Spel en beweging	Groep 1 en 2 en 3- jarigen
d) Mandela tekenen	Groep 5 t/m 8
e) Vorm en kleur	Groep 6 t/m 8
f) Drummen	Groep 6 t/m 8

Bron: Brede school Oegstgeest

Voorbeeld 3 Deelnemerslijst

Een deelnemerslijst kan er als volgt uitzien:

<i>Naam activiteit</i>						
Totaal aantal deelnemers						
Leeftijdgroep deelnemers						
Hoeveel keer vindt de activiteit plaats?						
Dag en tijd						
Startdatum						
Deelnemers		Datum				
Naam						
X = aanwezig A = afwezig, eventueel bijzonderheden vermelden, Z = ziek						

Voorbeeld 4 Contracten

Bij activiteiten voor kinderen wordt vaak gebruikt gemaakt van vakkrachten en instellingen die docenten leveren. Voorbeelden van contracten met hen vindt u hieronder.

Voorbeeld Freelance-overeenkomst

De ondergetekenden:

1. naam:

(naam coördinator)

directeur basisschool: (naam)

wonende/gevestigd te: (plaats)

hierna te noemen opdrachtgever

2. naam:

wonende te:

geboortedatum:

hierna te noemen opdrachtnemer

Nemen in aanmerking:

dat opdrachtgever projectleider is van de Brede school (naam noemen)
en in dat kader opdrachtnemer heeft benaderd om de hierna omschreven werkzaamheden te verrichten;

dat opdrachtnemer voor eigen rekening en risico werkzaam is op het terrein

van de*thema van de activiteit noemen*)

en in die kwaliteit bereid en in staat is de hierna omschreven werkzaamheden te verrichten;

..... (omschrijving activiteit)

Komen overeen als volgt:**Artikel 1**

Opdrachtgever verleent opdracht aan opdrachtnemer -gelijk opdrachtnemer als opdracht aanvaardt van opdrachtgever- tot het verrichten van de volgende werkzaamheden:

(naam cursus, doelgroep)

.....

Artikel 2

Opdrachtnemer is vrij zijn werkzaamheden naar eigen inzicht in te richten en uit te voeren.

De cursus bestaat uit lessen.

Opdrachtnemer voert de werkzaamheden uit op data en tijden)

Bij verhindering is de opdrachtnemer verantwoordelijk voor vervanging of uitvoering van de les op een later tijdstip.

Artikel 3

Opdrachtnemer ontvangt van opdrachtgever ter zake van de verrichtte werkzaamheden een vergoeding van euro excl. BTW³ (per)

Opdrachtnemer is tevens gerechtigd de volgende door hem te maken kosten in rekening te brengen, mits gestaafd door deugdelijke bescheiden:

(denk aan materiaalkosten et cetera)

Declaratie van vergoeding en kosten zal geschieden na gereed koming en aanvaarding van de werkzaamheden door opdrachtgever en met afzonderlijke vermelding van omzetbelasting.

Artikel 4

De eigendom van het tot stand gekomen werk blijft bij opdrachtnemer. Opdrachtgever verkrijgt een exclusief gebruiksrecht na volledige betaling van de overeengekomen vergoeding en de gemaakte kosten.

3 Brede school activiteiten zijn educatieve activiteiten en vallen derhalve onder het BTW-vrije tarief.

Artikel 5

Opdrachtnemer vrijwaart opdrachtgever voor schending van rechten van derden bij de uitvoering en totstandkoming van het werk.

Deze overeenkomst is opgemaakt teDatum

Opdrachtgever Opdrachtnemer

Naam en handtekening Naam en handtekening

Bron: Verlengde schooldag Brede school Zwijndrecht

Afspraken vakkrachten / Buitenschoolse activiteiten

Naam vakkracht / begeleider :

Telefoon :

Betreft afspraken over de volgende activiteit :

Periode :

Ruimte

De activiteit vind plaats in :

De dag en de tijd waarop de activiteit plaatsvindt :

De vakkracht is verantwoordelijk voor dat de ruimte waarin de activiteit gegeven wordt op dezelfde manier achter gelaten wordt zoals aangetroffen:

1. Tafels en stoelen komen in de oorspronkelijke opstelling te staan;
2. De ruimte wordt geveegd;
3. Indien onverhoopt schade aan de ruimte tot wordt gebracht is de vakkracht dit verplicht te melden aan de Brede school, aan..... *naam contactpersoon invullen*;
4. De vakkracht is minimaal een kwartier voor aanvang van de activiteit in de ruimte aanwezig, en gaat als laatste weg;
5. *Aanvullende afspraken rondom de ruimte.*

Aantal deelnemers en leeftijden, omgang met deelnemers

Aan de activiteit zullen in totaal deelnemen :

De leeftijd van de kinderen varieert van :

1. Skippy verzorgt als organisator van de buitenschoolse activiteiten een overzicht aan de vakkracht van het aantal deelnemende kinderen, hun naam en leeftijd;
2. De vakkracht kan niet uit eigen beweging afspraken maken met kinderen en ouders omtrent al dan geen deelname aan de activiteit;
3. *Aanvullende afspraken rondom deelnemers.*

Omgang met deelnemers

1. De vakkracht onderschrijft het pedagogisch klimaat zoals dit geformuleerd is door de Brede school Pijnacker Noord. Hij/zij heeft hiervan een exemplaar ontvangen
2. Indien er aanleiding is zal de coördinator van de buitenschoolse activiteiten van de Brede school Pijnacker Noord hierover met de vakkracht in gesprek gaan.
3. Indien na herhaaldelijke pogingen de vakkracht het pedagogisch klimaat niet uitdraagt, zal hij/zij niet meer benaderd worden voor andere activiteiten.
4. *Aanvullende afspraken rondom de omgang met deelnemers*

Organisatorische afspraken

1. Indien de vakkracht onverhoopt verhinderd is neem hij/zij zo spoedig mogelijk contact op met *naam contactpersoon invullen*;
2. Omtrent de tegemoetkoming van onkosten van vakkrachten zijn de volgende afspraken gemaakt:

Vergoeding per keer	:
Aantal bijeenkomsten van de activiteit	:
Andere aanvullende onkosten	:
Totaal	:

 Afspraken over de betaling opnemen (wanneer en op welke wijze):

3. Indien de vakkracht door het ontvangen de onkostenvergoeding boven het jaarlijks toegestane bedrag wat belastingvrij⁴ mag worden ontvangen, is hij/zij zelf verantwoordelijk voor opgave hiervan aan de Belastingdienst. De Brede school kan niet aansprakelijk gesteld worden inzake onverwachte belastingheffing, opgelegd aan de vakkracht;
4. *Aanvullende afspraken rondom organisatie.*

Aldus getekend voor akkoord
 Vakkracht
 Naam, handtekening en datum

Namens de Brede school Pijnacker Noord
 Naam, handtekening en datum

Bron: Brede school Pijnacker

Afsprakenformulier voor een instelling die diensten verleent in het kader van VSD

De projectleider Brede school

Naam :
Adres :
Telefoon :

en

De instelling/persoon

Naam :
Adres :
Telefoon :

zijn overeengekomen dat laatstgenoemde in het kader van de Verlengde Schooldag het volgende thema verzorgt:

Thema :
Doelgroep :
Schooljaar :
Periode :
Tijdstip :

Het thema wordt uitgevoerd door:

Naam :
Adres :
Telefoon :

Het thema bestaat uit .. lessen.

De samenwerking verloopt volgens de bijgevoegde afspraken.

Datum :

Handtekening projectleider Handtekening namens de instelling

Afspraken

1. De coördinator zorgt voor de werving van de kinderen.
2. De coördinator draagt zorg voor de beschikbaarheid van de ruimte op het aangegeven tijdstip.
3. De coördinator stelt de ouders op de hoogte van de afsluiting van het thema.
4. De docent laat de ruimte in dezelfde staat achter als hij/zij hem aangetroffen heeft.
5. De docent is verantwoordelijk voor de uitvoering van het thema en de kwaliteit ervan.

⁴ Dit bedrag wordt jaarlijks geïndexeerd, en bedraagt voor 2007 € 1.500 per jaar.

6. De docent vult wekelijks de presentielijst in.
7. De docent vult aan het einde van het thema het evaluatieformulier in voor zichzelf.
8. De docent laat de kinderen aan het eind van het thema een evaluatieformulier invullen.
9. Bij ziekte of verhindering van de docent zorgt de docent voor vervanging of laat de kinderen de les op een ander tijdstip inhalen.
10. Als de docent het thema niet uitvoert volgens de vooraf bepaalde kaders, wordt de samenwerking gestopt. De instelling zorgt voor een nieuwe docent.

Bron: verlengde schooldag Brede school Zwijndrecht

HOOFDSTUK 13 KUNST- EN CULTUUREDUCATIE

Voorbeeld 1 Samenwerking met culturele instellingen

Bakermat

Groningen wordt wel gezien als de bakermat van de Brede School. Ze worden daar Vensterscholen genoemd. De brede samenwerking binnen de Vensterschool komt vooral tot uiting in de vele activiteiten die worden aangeboden voor de kinderen, ouders en buurtbewoners. Voorbeelden zijn schaken, muzieklessen door de Stedelijke Muziekschool, sportlessen door verschillende verenigingen, kennismakingslessen op het Kunstencentrum, computercursussen voor buurtbewoners. In de Vensterscholen is gekozen voor samenwerking tussen scholen en meerdere instellingen, waaronder een kunstinstelling. De reden voor een breed aanbod / brede oriëntatie is dat kinderen na kennismaking een gerichte keus kunnen maken, passend bij hun eigen interesse. Door een breed aanbod worden verschillende soorten intelligenties ingezet. Voor verdieping kan verwezen worden naar de partnerinstellingen zelf. (Bron: www.cultuurplein.nl)

Valentijn Onderwijskansen

Basisschool Valentijn is onderdeel van een Onderwijskansenzone. De Brede School organiseert veel activiteiten om de ontwikkelingskansen van kinderen te stimuleren. Zo kunnen kinderen muziekinstrumenten leren bespelen, is er een kinderkoor, en worden er drama-, schilder- en danslessen gegeven. Daarnaast zijn er technische activiteiten en wordt er samengewerkt met de scouting. Binnen- en buitenschools leren worden verbonden door thema's uit de klas door te trekken in de activiteiten buiten school. De Valentijnschool heeft ook een eigen museum waarin de kunst van de kinderen ten toon wordt gesteld. Dit vergroot ouder- en buurtbetrokkenheid en de kinderen vinden het leuk om hun werk te laten zien! (Bron: www.bredeschool.nl)

Samenwerking met culturele instellingen: projecten

Heldenkast

De Heldenkast is een kast met vier kanten en bevat drie verhalen met bijbehorende attributen om verhalen in de klassen vorm te geven. De vierde kant geeft ruimte voor eigen verhalen. De verhalen kunnen op elk gewenst niveau worden uitgewerkt door middel van rollenspelen, zang en dans. Centraal in de verhalen staat het thema held. De held is van alle tijden en alle culturen en kinderen kunnen zich gemakkelijk in een heldenfiguur inleven. Alle lessen zijn zó geschreven dat de leerkracht op elk taalniveau met de leerling kan instappen. In de Heldenkast zitten allerlei materialen die horen bij de held en diens verhaal. Al deze materialen stimuleren de leerkracht en de leerling tot terugkerend en steeds wisselend gebruik. Hoewel oorspronkelijk ontwikkeld voor scholen met kinderen uit asielzoekerscentra, is de heldenkast heel makkelijk te gebruiken op alle plaatsen waar kinderen taal verwerven: Het een biedt op een eenvoudige maar zeer uitdagende manier een context voor taalverwerving. Bron: www.kunstgebouw.nl

Kidskunst

KidsKunst in Rotterdam slaat een brug tussen Kunst en Welzijn. Kinderen ontdekken beeldende kunst tijdens workshops onder leiding van professionele kunstenaars. KidsKunst is ontspannend en inspirerend en besteedt veel aandacht aan culturele diversiteit. De kinderen leren spelenderwijs, zowel over technieken en praktische zaken als sociale en communicatieve vaardigheden. Voor scholen en kinderopvang heeft KidsKunst een aansprekend kunsteducatief en creatief aanbod. Mogelijkheden zijn onder andere: Sprekende Kunst, Verhalen Talen, Wereldzang, In Beeld (fotografie), Opmaken & Grimeren, Dans door de Wereld en Speel Toneel. Kidskunst verbindt ook binnen- en buitenschools leren door in te gaan op onderwerpen die tijdens de lessen op school aan bod komen. De wensen en behoeften van de kinderen staan centraal bij de uitvoering van KidsKunst.

(Bron: www.crisscross.cc/kidskunst/info.php)

Kunstmenu

Scholen kunnen bij Kunstgebouw in bovenschools verband terecht voor goed kunst- en cultu-uronderwijs. Kunstgebouw biedt aan samenwerkingverbanden (clusters) van scholen twee soorten kunsteducatie aan: Kunstmenu en Kunst in uitvoering. Met Kunst in Uitvoering kunnen leerlingen zelf creatief aan de slag met inspirerende projecten en kunstzinnige lespakketten. Elk project of lespakket vertrekt vanuit een bepaalde kunstdiscipline. Vanuit Kunstmenu kunnen

leerlingen genieten van alle vormen van professionele kunst. Ze gaan naar voorstellingen, tentoonstellingen en concerten. Kunstmenu is kijken, luisteren, je verwonderen, geraakt worden, je ergeren. Het is professionele kunst meemaken. Nieuwe werelden ontdekken: knotsgek theater, een vioolconcert, een tentoonstelling op school – van alles! Ieder kind bezoekt per schooljaar één activiteit. Jonge kinderen maken kunst mee in hun eigen klaslokaal, wat oudere kinderen gaan naar een ruimte die niet zo ver van school is, de nog oudere kinderen gaan naar de bioscoop en het theater. Bron: www.kunstgebouw.nl

Buitenschoolse opvang en Kunst

Stichting de Kleine Burcht in Limburg; Project rond het thema IK.

Kinderen zijn gestart met het praten over kunst en met elkaar gekomen tot het thema IK. Houtskooltekeningen, collages over zichzelf, IK geboetseerd in was, foto's bewerkt en gedichten geschreven over IK. Het project is begeleid door een kunstenaar en twee ouders van kinderen. Een vaste groep kinderen was bij het project betrokken. De kinderen konden zelf kiezen of zij mee wilden doen. Andere kinderen konden aansluiten en meedoen. (Bron: BSO en Kunst, Netwerkbureau uitbreiding kinderopvang, december 2003).

Visie en beleid

Cultuurkompas

Een handige methode om te inventariseren wat de school al doet is het Cultuurkompas dat is uitgegeven door Stichting Leerplan Ontwikkeling (SLO). Met dit kompas kan onder meer snel de samenwerking met culturele instellingen worden aangegeven.

Het is een 'plattegrond' van de basisschool waarop met stickers in kaart wordt gebracht welke activiteiten de school samen met culturele partners onderneemt. Hierdoor ontstaat een overzicht van wat er in e verschillende groepen gebeurt en wie daarbij betrokken zijn. OP basis van dit overzicht kan de school per groep bekijken:

- of er een goede verdeling is van activiteiten door het jaar heen
- of er een goede verdeling is over de leerjaren
- of alle kunstdisciplines en erfgoed aan bod komen en op welke manier
- welke vakken samenwerken
- of er sprake is van een leerlijn
- met welke gastdocenten en/of culturele instellingen er wordt samengewerkt
- of er samenhang is tussen de verschillende activiteiten.

Als het Cultuurkompas is ingevuld, is ook meteen duidelijk wat de leemten zijn. Het cultuurkompas is te bestellen via verkoop@slo.nl. De korte versie is gratis, de uitgebreide kost € 75.

Cultuuractieplan

Het cultuuractieplan vertaalt de beleidsvoornemen naar concrete activiteiten voor de komende jaren. In het Cultuuractieplan wordt ook heel praktisch bekeken wat er nodig is om de doelstellingen te realiseren.

Een Cultuuractieplan zal uit e volgende onderwerpen bestaan:

- doelstelling – wat willen we bereiken?
- activiteiten – met welke activiteiten willen we ons doel bereiken?
- randvoorwaarden – wat hebben we nodig aan materialen en ruimte?
- tijdsplanning – voor welke datum willen we wat realiseren?
- samenwerking – met wie en hoe willen we samenwerken?
- personeel – hoe wordt het personeel ingezet? Wie doet wat?
- communicatie – hoe pakken we de interne en externe communicatie aan?
- Resultaten – welke resultaten verwachten we?
- Begroting – welke middelen en hoeveel zetten we in?
- evaluatie – wat en hoe gaan we evalueren? (proces, resultaten, rol van de betrokkenen)

Voorbeeld 2 Cultuuractieplan van OBS De Dolfijn

OBS De Dolfijn heeft de culturele activiteiten in de school en de relatie met buitenschoolse activiteiten beschreven. Vervolgens zijn de volgende culturele activiteiten uitgewerkt in een actieplan:

1. Culturele activiteiten in de Verlengde schooldag
2. Culturele activiteit in het reguliere lesprogramma
3. Extra culturele activiteiten

1 Culturele activiteiten in de Verlengde schooldag

Doel:	De leerlingen op vrijwillige basis in aanraking te brengen met cultuur.
Activiteiten:	Er wordt een zeer gevarieerd programma aangeboden (trommelen, dans en drama) waaruit de kinderen hun keus kunnen bepalen.
Randvoorwaarden:	Deze activiteiten worden aangeboden in 2 schoolgebouwen (De Bron/ Margriet en De Dolfijn) en we kunnen eventueel tevens gebruik maken van het wijkcentrum.
Tijdsplanning:	Er zijn lopende het schooljaar 3 periodes van 10 weken. Het programma wijzigt per periode.
Samenwerking:	Er wordt samengewerkt met ToBe.
Personeel:	Het personeel van de verlengde schooldag wordt ingehuurd bij ToBe en af en toe worden er teamleden ingehuurd voor een activiteit.
Communicatie:	Er is overleg met de coördinatoren van de VSD en de Brede school-coördinator. Op locatie west is wordt de VSD georganiseerd door de loc. Manager en op locatie Oost door iemand van Salza. De communicatie naar ouders verloopt schriftelijk (programma boekje) en in noodgevallen telefonisch
Resultaten:	Een activiteit wordt afgesloten met een presentatie aan ouders en/of kinderen.
Begroting:	Er is een ruime begroting voor de VSD voortkomend uit de subsidie voor het wegwerken van onderwijsachterstanden.
Evaluatie:	Aan het eind van het schooljaar wordt er zowel financieel als inhoudelijk verantwoording worden afgelegd aan de Gemeente

2 Culturele activiteit in het reguliere lesprogramma.

Doel:	Kinderen zich zo breed mogelijk creatief en cultureel laten ontwikkelen.
Activiteiten:	Tijdens het weekrooster worden de vakgebieden tekenen, handvaardigheid, muziek en drama ingepland en gegeven. Tevens komt cultuur-educatie te sprake tijdens de zaakvakken.
Randvoorwaarden:	Deze activiteiten worden aangeboden in het eigen lokaal
Tijdsplanning:	De leerkracht (en vakleerkracht) plannen een aantal technieken per cursusjaar. Tevens worden er muzieklessen en dramalessen gepland en uitgevoerd
Samenwerking:	Leerkracht werkt samen met de vakleerkracht handvaardigheid.
Personeel:	Het personeel verzorgt de lessen in de groep.
Communicatie:	Er wordt niet gecommuniceerd naar ouders, maar aan het eind van het cursusjaar worden de technieken, liedjes enz. door gegeven aan de collega die er na komt (overdrachtsmiddag)
Resultaten:	De resultaten worden beoordeeld door de leerkracht op inzet en creativiteit drama en muziek kunnen tijdens afsluitingen worden ingezet.
Begroting:	Er is (buiten het onderwijsleerpakket) geen aparte begroting voor de reguliere vakken, maar materialen worden meegenomen in de begroting van de locatie.
Evaluatie:	Na iedere activiteit worden de resultaten door de leerkracht geëvalueerd.

3 Extra activiteiten

Doel:	De leerlingen in aanraking brengen met cultuur in de breedste zin des woord.
Activiteiten:	Er worden zeer gevarieerd programma gekozen voor alle leerjaren, variërend van kijken naar toneel en kunst tot het zelf participeren in een culturele activiteit. Drama ochtenden.
Randvoorwaarden:	Deze activiteiten worden aangeboden in verschillende gelegenheden (museum, theater) en soms ook het schoolgebouw
Tijdsplanning:	Wij proberen 1 activiteit per groep te regelen in met name de laatste 3 maanden van het cursusjaar en 2 drama ochtenden per cursusjaar.

Samenwerking:	Er wordt samengewerkt met ToBe en de andere openbare basisscholen.
Personeel:	Het personeel begeleidt en stimuleert en zijn vaak ook uitvoerend bij een ingehuurde activiteit en zeker bij de dramaochtenden. De culturele bovenschoolse werkgroep cultuur educatie kiest het programma. De coördinator c.q. werkgroep drama is de initiatiefnemer van de dramaochtenden
Communicatie:	Er is overleg met de coördinatoren van de bovenschoolse werkgroep cultuur. Ouders worden ingelicht middels de nieuwsbrief of aparte brieven. Personeel wordt middels de Keek op week op de hoogte gehouden van activiteiten per week. In de jaarplanning staan alle activiteiten ook al vermeld.
Resultaten:	Incidenteel worden er activiteiten geëvalueerd. Dit gebeurt vaak mondeling en soms schriftelijk of op creatieve wijze (tekening e.d.) met de leerlingen of tijdens een locatievergadering voor het personeel
Begroting:	Er is een aparte begroting voor de Culturele Educatie voortkomend uit de subsidie uit het rijk.
Evaluatie:	Aan het eind van het schooljaar wordt er zowel financieel als inhoudelijk verantwoording worden afgelegd. De werkgroep evalueert alle activiteiten bovenschools

HOOFDSTUK 14 ZORGAANBOD

Voorbeeld 1 Voorbeeldformulieren zorg in de Brede school

In het 'Handboek Meer-Partijen-Overleg' staat een aantal formulieren dat gebruikt kan worden om activiteiten rond zorg binnen de Brede school te registreren.

1. Logboek

Om goed overzicht te houden van de ontwikkeling van de kinderen en het zorgaanbod aan de kinderen is het handig voor in het leerlingendossier een logboek bij te houden. Hierop wordt op chronologische wijze bijgehouden wanneer en welke actie is ondernomen voor een kind en wanneer de geboden zorg is geëvalueerd. De leerkracht en de intern begeleider hebben door het logboek zonder veel moeite zicht op de geboden zorg en op de inhoud van het leerlingendossier.

Naam kind:

Geboortedatum:

Schoolloopbaan:

Groep	Datum	Actie/zorgaanbod	Geëvalueerd op	Verslag ja/nee

Etc.

2. Signaleringslijst zorgen

Datum van invulling:

Naam leerling:

Geboortedatum:

Groep:

Groepsverloop:

Naam groepsleerkracht(en):

Specifieke probleemomschrijving

1. *Cognitieve en functieontwikkeling*: probleem ja/nee. Zo ja, sinds:

Omschrijving probleem/problemen met vermelding van recente signaleringsgegevens:

Wat is er al gedaan? Wat was het effect van deze hulp?

2. *Leerontwikkeling*: probleem ja/nee

Leergebied(en): Sinds:

Omschrijving probleem/problemen met vermelding van recente signaleringsgegevens:

Wat is er al gedaan? Wat was het effect van deze hulp?

3. *Werkhouding en gedrag*: probleem ja/nee. Zo ja, sinds:

Omschrijving van probleem/problemen met vermelding van recente signaleringsgegevens:

Wat was er al gedaan? Wat was het effect van deze hulp?

4. *Sociaal-emotionele ontwikkeling*: probleem ja/nee?. Zo ja, sinds:

Omschrijving probleem/problemen met vermelding van recente signaleringsgegevens:

Wat was er al gedaan? Wat was het effect van deze hulp?

5. *Lichamelijke ontwikkeling*: probleem ja/nee. Zo ja, sinds:

Omschrijving probleem/problemen met vermelding van recente signaleringsgegevens:

Wat was er al gedaan? Wat was het effect van deze hulp?

Onder behandeling van:

6. Informatie over de groepssituatie

7. Informatie over de gezinssituatie

3. Signaleringslijst zorgen

Positieve aspecten met betrekking tot de ontwikkeling van het kind

1. Cognitieve ontwikkeling
2. Leerontwikkeling:
3. Werkhouding en taakgedrag:
4. Sociaal-emotionele ontwikkeling:
5. Lichamelijke ontwikkeling:
6. Groepssituatie:
7. Gezinssituatie:

Informeren van en overleg met de ouders

Uitgevoerd: ja/nee

Datum:

4. Handelingsplan

Naam leerling: _____ j/m

Geboortedatum: _____

Leeftijd: _____

Groep: _____

Groepsverloop: _____

Naam leerkracht(en): _____

Startdatum behandelingsplan: _____

Duur behandeling: _____

Eerste/ behandelingsplan

Domein (bv. rekenen/spelling/werkhouding)

Handelingsplan opgesteld door: _____

Handelingsplan wordt uitgevoerd door: _____

Beginsituatie bij aanvang (Huidig niveau en kwaliteit leerproces):

Globaal doel van de geplande reeks van sessies:

Specificatie van het doel in toetsbare termen (deeldoelen):

Positieve factoren:

Belemmerende factoren:

Leerinhoud/kennistype (declaratieve/procedurele/metacognitieve kennis):

Gewenst proces (bv. imiteren, zelf onderkennen, bewust verwerken, automatisch):

Instructieprincipes (bv. oriënteren, voordoen, oefenen/herhalen, verkorten):

5. Handelingsplan

(Instructie)middelen/-materialen:

Organisatie

Duur per sessie:

Aantal sessies per week:

Plaats:

Oefenen thuis:

Evaluatie:

Evaluatiemiddelen:

Evaluatiedatum:

Productevaluatie (evaluatie t.o.v. het globale doel na uitvoering van de geplande reeks):

Procevaluatie (evaluatie van het handelen van de uitvoerende van het handelingplan):

Evaluatieoverleg met:

Vervolgbehandeling ja/nee

Gesprek met ouders:

6. Sociale kaart Meer Partijen Overleg (MPO)

School:

Adres:
Postcode en plaats:
Telefoonnummer:
Email:
Directeur:

Deelnemers aan het MPO

	Naam	Telefoonnummer (+ andere gegevens)
Intern begeleider(s)		
Orthopedagoog SBD		
Preventief ambulante begeleider WSNS		
Voorpostfunctionaris Bureau Jeugdzorg		
Anderen, namelijk		

Belangrijke adressen en telefoonnummers:

7. Formulier van toestemming

De ouders/verzorgers van:

Naam:

Geboortedatum:

Groep:

Naam school:

Verlenen hierbij toestemming voor:

- Het bespreken van hun kind in het MPO op basis van door de school verstrekte gegevens.
- Het opvragen van gegevens over hun kind door deelnemers van het MPO bij:
 - schoolarts
 - huisarts
 - specialist
 - logopedist(e)
 - fysiotherapeut(e)
 - curium
 - schoolbegeleidingsdienst
 - Weer Samen Naar School
 - speciaal basisonderwijs
 - bureau jeugdzorg
 - zorginstelling:
 - maatschappelijk werk
 - anders, namelijk:

A.u.b. aangeven waar u toestemming voor geeft en vermeldt u indien mogelijk ook de naam en het telefoonnummer van de persoon, bij wie de informatie opgevraagd kan worden.

Datum van ondertekening:

Handtekening ouders/verzorgers:

8. Aanmeldingsformulier voor MPO

Datum van invulling:

Naam leerling:

Geboortedatum:

Groep:

Groepsverloop:

Naam groepsleerkracht(en):

*Reden van aanmelding**Verwachting t.a.v. aanmelding*

School:

Ouders:

Welke zorg is tot nu toe geboden?

Binnenschools (op welke wijze, hoe lang en met welk effect?):

Buitenschoolse (op welke wijze, hoe lang en met welk effect?):

*Visie school:**Visie ouders:**Visie kind:**Vragen aan het MPO-team:***9. Voortganglijst MPO**

Naam school:

Intern begeleider:

Naam kind	Groep	Datum en afspraken	Door wie	Afgesloten ja/nee

Bron: Handboek Meer-Partijen-Overleg PJ Partners

LITERATUURLIJST EN WEBSITE

Literatuurlijst

Informatie over methodes om speelplekken samen met kinderen in te richten

- He... Wij zijn er ook nog; *Kinderen werken aan hun eigen speelplek*. PJ Partners.
- Kinderparticipatie in Speelruimtebeleid. NUSO/PJ Partners.

Kinderparticipatie

- Wat wij te zeggen hebben: *Werkboek Kinderparticipatie in de BSO*: JSO.
- Wie is hier de Baas: *Handleiding Kinderraden*. St. Duimdrop in Rotterdam.
- Wacht maar totdat ik groot ben, suggesties voor kinderparticipatie, Primo 1996.
- Bofferds! Acht speelse werkvormen voor kinderparticipatie, Primo 1996.

Actief betrekken van ouders bij de leefomgeving van hun kinderen

- *Actieve ouders, ouderparticipatie en welzijnswerk in de Brede school*. Y. Bruins, Stichting Spectrum: www.spectrum-gelderland.nl. ISBN: 90-5880-007-5.

Activiteiten voor kinderen na schooltijd

- *Verlengde schooldag*, brug tussen lokaal onderwijs- en jeugdbeleid. Saskia van Oenen, Marja Valkestijn. NIZW, ISBN 90-5050-463-9.
- *Als de schoolbel gaat*, verlengde schooldag in de praktijk. Marja Valkestijn, Jolanda Keesom NIZW, ISBN 90-5050-451-5.
- *Werken aan de Brede school, een praktijkboek voor het naschoolse aanbod*. Stichting de Meeuw. ISBN 90-76166-16-1.

Pedagogisch klimaat

- *Partners in opvoeding in het onderwijs: ouders en docenten over de pedagogische opdracht en de afstemming tussen gezin en school*. Klaassen, C. & Leeferink, H. (1998). Assen: Van Gorcum.
- *Pedagogisch vernieuwen. Een kader voor pedagogische vernieuwing voor groepsopvang in kindercentra*. Anke van Dijke, Linda Terpstra. Utrecht, NIZW, 1998.
- *De school en het echte leven. Leren binnen en buiten school*. Saskia van Oenen en Froukje Hajer. Utrecht, NIZW. 2001.
- *Sociale competentie en de Brede school*. Saskia van Oenen e.a. Utrecht, NIZW; 2001.
- *Opvoeden doe je samen / werken aan een inspirerend pedagogisch klimaat*. LCO
- *Pedagogisch beleid voor kindercentrum en gastouderbureau de kinderopvang*. Aafke Huisman. SWP 1993.

Kunst en cultuureducatie

- *Als de schoolbel gaat; verlengde schooldag in praktijk*. Redactie Valkenstijn & Keesom. NIZW. (1998). Pagina 36/37 en hoofdstuk 2 + de bijlagen.
- *Anders kijken naar kinderen, Reggio-activiteiten in de BSO*. School-kinderopvang, februari 2005.
- *Checklist Cultuurprofiel scholen*. Begeleidingscommissie Cultuurprofiel scholen Oberon en KPC Groep. (zonder jaar).

- *Een kunstenaar in de groep*. Anouk Mönch. Kiddo, maart 2002.
- Gardner: meervoudige intelligentie: www.meervoudige-intelligentie.nl.
- *Hard(t) voor cultuur; eindrapport*. Taakgroep cultuureducatie in primair onderwijs. Zoetermeer. (2003).
- *Het Actieplan Cultuurbereik en cultuurdeelname 1999-2003; een empirische evaluatie op landelijk niveau*. Sociaal Cultureel planbureau. (2005).
- *Inspiratie door Reggio, koken vandaag, of naar het atelier*. Marike Vroom. School-kinderopvang, april 2003.
- *Inspiratie voor Cultuureducatie; praktische handreiking voor het basisonderwijs*. Willy Hilverda. Loket voor Cultuureducatie Zuid-Holland. 2006.
- *Je moet iets durven*. School-kinderopvang, april 2004.
- *Kinderen zijn veel gemotiveerder*. Astrid van Weijenberg. Kinderopvang, oktober 2003.
- *Nieuwsbrief Brede school Delft*, oktober 2005.
- *Overblijven is weer leuk!*. School-kinderopvang, juni 2003.
- *Participatie in Cultuureducatie in het basisonderwijs van Zuid-Holland; een kleine inventarisatie*. Willy Hilverda. Loket voor Cultuureducatie Zuid-Holland. 2007.
- *Pedagogisch beleid in de BSO; over het opzetten van een pedagogisch beleidsplan*. Werkgroep BSO, NIZW. (2000).
- *Samen; brede school Delft*. Gemeente Delft. 2005.
- *Samenwerken aan steun, toezicht en stimulans; het pedagogisch klimaat bij dagarrangementen voor schoolkinderen*. L. Schreuder. NIZW. (2001).
- *Scenario's brede school en cultuureducatie*. Cultuurnetwerk Nederland. (2007).
- *Stappenplan brede school en cultuureducatie*. Cultuurnetwerk Nederland. (2007).
- *Vruchtbare Verbeelding; format voor samenwerking tussen scholen en cultuureducatieve instellingen*. W.S. Seuren. KPC groep. (2005).
- *Zicht op... cultuureducatie en basisonderwijs; beleid en praktijk, achtergronden, literatuur, lesmethoden, projecten en websites*. Cultuurnetwerk Nederland. (2007)

VVE

- *Keuzegids VVE*
Programma's, deskundigheidsbevordering en instrumenten op het gebied van de Voor- en Vroegschoolse Educatie
Makelaar VVE
Den Haag/Utrecht december 2000

Websitelijst

www.aps.nl	www.demeeuw.nl	www.nji.nl
www.bredeschool.nl	www.erfgoedhuis-zh.nl	www.oberon-o-a.nl
www.bredeschoolnizw.nl	www.goa.nl	www.onderwijsachterstanden.nl
www.cultuureducatie-zh.nl	www.jso.nl	www.onderwijsinspectie.nl
www.cultuurmenu-zh.nl	www.kpcgroep.nl	www.probiblio.nl
www.cultuurnetwerk.nl	www.kunstgebouw.nl	www.pzh.nl
www.cultuurplein.nl	www.mediatheek.bibliotheek.nl	www.sardes.nl
www.decommunityschool.nl	www.minocw.nl/cultuur	www.slo.nl

CONTACTADRESSEN VAN ORGANISATIES BETROKKEN BIJ DIT HANDBOEK**Organisaties**

Expertisecentrum JSO
Mevr. J. van Berkel
Mevr. M. van Dijk
Nieuwe Gouwe Westzijde 2a
2802 AN Gouda
tel. 0182-547888
email: j.van.berkel@jso.nl, m.van.dijk@jso.nl

PJ Partners
Mevr. S. de Jong
Thurledeweg 95
Postbus 11117
3004 EC Rotterdam
tel. 010-4362166
email: sdejong@pjpartners.nl

Kunstgebouw
Mevr. J. Westerveen
Broekmolenweg 16
2289 BE Rijswijk
tel. 015-2154566

In Zien Balke
Mevr. A. Balke
Mevr. A. Ten Haaf
Planetenweg 80m
2132 HP Hoofddorp
tel. 06-18886929

